فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی
Human Sciences Research Journal
دوره جدید، شماره ۲۸، تابستان ۱۳۹۹، صص ۸۵-۶۹
New Period, No 28, 2020, P 69-85
شماره شاپا (۲۴۷۶-۷۰۱۸) ISSN (2476-7018)

حمایت قانونی از شرکت‌های دانش بنیان

ابوالفضل فلاح دوست
کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

چکیده
یکی از زیرساخت‌هایی که می‌تواند ضامن موفقیت اقتصادی و فناوری پژوهشگران و شرکت‌های دانش بنیان در عصر دانایی‌محوری باشد، توجه به حمایت های قانونی لازم از این شرکت‌ها می‌باشد و یکی از حمایت های قانونی بارز در این زمینه «حقوق مالکیت فکری» است. حقوق مالکیت فکری، مفهوم حقوقی نوینی است که فعالیت‌ها و محصولات فکری در زمینه‌های تجاری، علمی، ادبی و هنری حمایت می کند. به عبارت دیگر، حقوق مالکیت فکری مجموعه ای از قوانین ومقرراتی است که از اثرات ناشی از فکر، خلاقیت و ابتکار بشر حمایت کرده و در این راستا یک سری حقوق مادی محدود به زمان و حقوق معنوی دائمی به پدید آورنده آن اعطاء می‌نماید. اصطلاح مالکیت فکری برای اولین بار در اکتبر ۱۸۴۵ در دادگاه ماساچوست در مورد قضیه ثبت اختراعات **Davoll Brown** و شرکایش، مورد استفاده قرار گرفت. با تاسیس سازمان جهانی مالکیت فکری در سال ۱۹۶۷ این اصطلاح بصورت رسمی بکار برده شده است. فرض اساسی در قانون مالکیت فکری این است که اندیشه‌های خلاق انسانی زمانی شکوفا می‌شود که صاحبان حق انحصاری اثر از نظرمالی از کار خود بهره مند شوند و نسخه برداری از اثر خود را تحت کنترل داشته باشند. بنابراین حقوق مالکیت فکری، حلقهٔ مکمل چرخهٔ نوآوری به حساب می‌آید و سبب شکوفایی اندیشه های خلاق انسانی، توسعه ی تحقیقات، علم و فناوری و تجارت می‌شود. در این مقاله با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی در صدد بررسی حمایت های قانونی از شرکت‌های دانش بنیان هستیم.
واژه‌های کلیدی: حمایت قانونی، شرکت دانش بنیان، حقوق مالکیت فکری.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

مقدمه

فرآیند خلق ایده تا تبدیل آن به یک محصول مورد نیاز و سپس عرضه آن به بازار و بازگشت بخشی از درآمد حاصل به خالق ایده مذکور، چرخه مبارکی است که موجب تشویق مخترعین و محققین به خلق محصولات و خدمات جدید میشود .به نظر می رسد دست یابی به این چرخه در کشورمان و تلاش در جهت تداوم آن در گرو راه حلی جامع و همه جانبه باشد. به همین دلیل با مساعی معاونت علمی و فناوری ریاست-جمهوری و چندین وزارتخانه صنعتی کشور، «لایحه حمایت از شرکت‌های دانش بنیان» تهیه و تلاش‌هایی که ازسال ۱۳۸۶ آغاز شده بود در سال ۱۳۸۹ با تصویب این قانون در مجلس شورای اسلامی به نتیجه رسید. به دنبال آن با توجه به تاکید این قانون، اساسنامه «صندوق نوآوری و شکوفایی» و آیین نامه‌های اجرایی مربوطه پس ازتصویب ابلاغ گردید. با توجه به اهمیت این قانون، آیین نامه های آن و نقش حمایتی صندوق نوآوری و شکوفایی، به برخی از مواد مهم آن پرداخته شده است (اسلامی، ۱۳۹۲؛۲۸).

حقیقت آن است که دستاوردهای علمی کشور ما طی سال‌های اخیر به گواه گزارش‌های مکرر نهادهای علمی و آماری بین المللی رشد چشمگیری داشته است، به نحوی که در اغلب این گزارش‌ها از فرآیند رشد فعالیت‌های علمی کشور با عناوینی همچون فعالیت‌های علمی کشور با عناوینی همچون «جهش» و «رشد» چشمگیر یاد می‌شود. اما توسعه فناوری‌های پیشرفته نیازمند رشد متوازن دستاوردهای علمی و تجاری سازی این دستاوردها و تکمیل چرخه مربوط به آن است که بخش مهمی از آن از طریق حمایت از شرکت‌های مبتنی بر فناوری های پیشرفته و یا همان شرکت‌های دانش بنیان محقق می‌شود. به اختصار می‌توان گفت که «قانون حمایت از شرکت‌های دانش بنیان»به دنبال اعطای انواع کمک‌ها و تسهیلات مالی و سرمایه ای به منظور حمایت قانونی از فعالیت شرکت‌های مبتنی بر فناوری های پیشرفته در بخش خصوصی است. این قانون در بطن خود مشوق های متعدد مالیاتی، اولویت در مناقصه های داخل کشور، دریافت تسهیلات ویژه گمرکی، تسهیل دریافت ضمانت نامه بانکی، استقرار در داخل حریم شهرهای بزرگی مثل تهران و مانند آن را به همراه دارد تا شاید یک بار برای همیشه چرخه ایده تا بازار محصولات و خدمات نوآورانه را مثبت نماید و موجب تسریع تجاری سازی دستاوردهای تحقیقاتی کشور شود. فهرستی از این تسهیلات در جداول پایانی قرار گرفته است.

در جدول زیر بخشی از تلاش هایی که در سالهای گذشته برای اجرایی شدن این قانون برداشته شده، دیده می‌شود.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

تاریخ	موارد مطرح شده
۸۹/۵	مرداد ۸۹ معاونت علمی و فناوری رییس جمهور با ارائه نطقی در مجلس شورای اسلامی از این قانون حمایت کرد.
۸۹/۸/۵	قانون مشتمل بر سیزده ماده و شش تبصره در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۵آبان ماه ۱۳۸۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.
۸۹/۸/۱۹	قانون حمایت از شرکت‌های دانش بنیان و تجاری سازی نوآوری‌ها در تاریخ ۱۹ آبان ماه ۸۹ از سوی شورای نگهبان تایید شد. مقرر گردید که ۳ ماه پس از ابلاغ قانون، آئین نامه‌های اجرایی آن توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تهیه و به تصویب هیات وزیران برسد.
۹۰/۸/۱۵	اساسنامه صندوق نوآوری و شکوفایی به تصویب هیات دولت و تایید شورای نگهبان رسید و معاون اول رییس جمهور رسما آن را ابلاغ کرد.
۹۳/۸/۲۹	در سمیناری با موضع قانون مذکور و مراحل سیر تکامل آن و راه‌های اجرای بهتر آن توسط شرکت‌های دانش بنیان بررسی شد.

در این سال ها پیوسته، چالش‌های پیشروی این قانون توسط بخش‌های مرتبط، مانند شرکت‌های دانش بنیان، شهرک‌های علمی و تحقیقاتی، انجمن مدیریت فناوری و... مطرح شده تا موشکافانه همه جوانب این قانون، پیش از ابلاغ، مورد نظر مجریان آن قرار گرفته باشد.

۱-تعریف شرکت دانش بنیان

شرکت یا موسسه خصوصی یا تعاونی است که به منظور هم افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و نو آوری) و تجاری سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالا و خدمات) در حوزه فناوری های برتر و با ارزش افزوده فراوان به ویژه در تولید نرم افزارهای مربوط تشکیل می‌شود. . (حکمت نیا، ۱۳۹۱؛۱۸۸)

۱-۱- ویژگی های شرکت دانش بنیان

ـ برخورداری از ایده های نو (ایده محوری)

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

ـ قابلیت تجاری بودن ایده و رقابت پذیر بودن

ـ شرکت دانش بنیان از دارایی های دانشی خود به عنوان مزیت رقابتی استفاده می‌کنند، سودشان نتیجه ی تجاری سازی ایده ها و نو آوری های جدیدی است که حاصل تعامل دارایی‌های فیزیکی و سرمایه دانشی است. (اسلامی، ۱۳۹۲؛۲۵)

۲-۱-پیشینه قانون حمایت از شرکت‌های دانش بنیان:

ـ ابلاغ قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری سازی اختراعات و نوآوری‌ها در آبان ماه ۱۳۸۹.

ـ ابلاغ آیین نامه اجرایی قانون مذکور در آبان ماه ۱۳۹۱.

ـ تصویب آیین نامه تشخیص شرکتها و مؤسسات دانش بنیان توسط کار گروه ارزیابی و تشخیص صلاحیت شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و نظارت بر اجرا در معاونت علمی و فناوری ریاست جمهور.

ـ تعیین کارگزاران توسط کارگروه ارزیابی

۲۵ کارگزار شامل ۱۲ کارگزار منطقه ای (بر اساس محل اصلی استقرار و فعالیت شرکت‌ها) و ۱۱ کارگزار تخصصی (بر مبنای حوزه های تخصصی کالاها و خدمات دانش بنیان) و ۲ مرکز رشد به عنوان همکار تعیین شده است. (حکمت نیا، ۱۳۹۱؛۱۸۹)

۳-۱- اهم موضوعات قانون حمایت از شرکت‌های دانش بنیان

ـ تشکیل صندوق نو آوری و شکوفایی

ـ معافیت‌ها و سایر حمایتها (معافیت از پرداخت مالیات، عوارض، حقوق گمرکی، سود بازرگانی و عوارض صادراتی به مدت ۱۵ سال)

ـ الویت استقرار شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان در پارک‌ها / مراکز رشد/ مناطق ویژه اقتصادی / مناطق ویژ علم و فناوری (پارک ها موظف به رعایت الویت دهی استقرار شرکتهای دانش بنیان هستند). (اسلامی، ۱۳۹۲؛۲۸)

۱-۳-۱- شرکت‌های موضوع آیین نامه

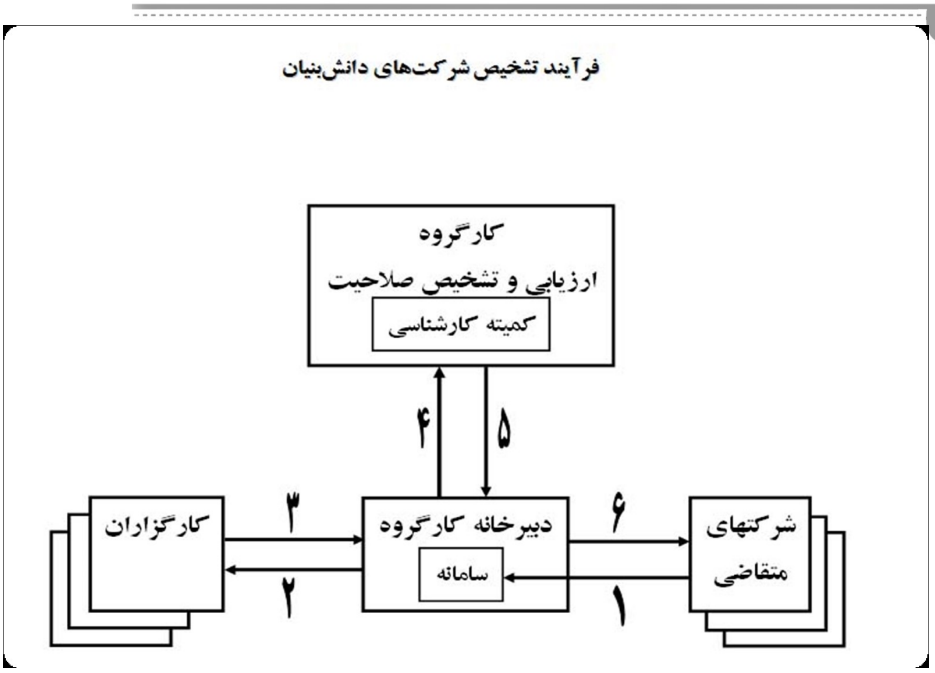
ـ شرکت‌های موضوع این آیین نامه به سه دسته تقسیم می‌شوند:

ـ شرکت‌های تولید کنند کالاها/خدمات دانش بنیان

ـ شرکت‌های نوپا

ـ شرکت‌های صنعتی دارای فعالیت دانش بنیان

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

دستورالعمل و فرآیند ارزیابی شرکت‌های نوپا، دانش بنیان تولیدی و صنعتی

۲-۳-۱-تسهیلات و حمایت‌های پیش بینی شده در این قانون

در این بخش به اختصار به حمایت‌ها و تسهیلات گوناگون پیش بینی شده در این قانون اشاره می‌شود. حمایت‌های این قانون به شیوه کمک‌های بلاعوض، تسهیلات نقدی، معافیت‌های مالیاتی و گمرکی و... می‌باشد. در ادامه به موارد قانونی مرتبط با هر یک از این شیوه‌های حمایتی اشاره می‌شود. (زاهدی، ۱۳۹۴؛۱۲).

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

۱-۲-۳-۱-کمک های بلاعوض

کمک های بلاعوض	متقاضیان مشمول	جهت تامین	میزان تسهیلات	مصادیق و توضیحات
فصل ۲، ماده ۶	شرکت‌های دانش بنیانی که در مرحله شکل گیری قرار دارند	فعالیت های مرتبط با راه اندازی کسب و کار	تا ۷۵ درصد سرمایه ثبتی اولیه خود (حداکثر ۱۰۰ میلیون ریال)	تکمیل تیم همکار، مطالعات نظری و عملی پیاده سازی ایده کاری، مطالعات اقتصادی و تجاری طرح کسب وکار
فصل ۲، ماده ۷ و ۸	شرکتها و مؤسسات دانش بنیان با سابقه فعالیت بیش از ۵ سال	نیروی انسانی واجد شرایط ومتناسب با کسب و کار	تا ۲۵ درصد از هزینه فعالیت های تحقیق و توسعه برای هر یک از فعالیت های تجاری سازی	
فصل ۲، ماده ۹	شرکت‌های دانش بنیان که از طریق نظام بانکی تامین مالی شده اند.		بخشی از سود تسهیلات	
فصل ۲، ماده۱ ۱	صندوق های غیر دولتی پژوهشی و فناوری موضوع ماده ۴۵ قانون برنامه چهارم	اعطای تسهیلات	حداقل پنج درصد از کمک های سالیانه دولت به صندوق به صورت کمک	

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

۲-۲-۳-۱ -تسهیلات نقدی

اعطای تسهیلات	متقاضیان مشمول	جهت تامین	میزان تسهیلات	مصادیق و توضیحات
فصل ۳، ماده ۱۲	شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان	فعالیت های راه اندازی و توسعه کسب و کار	تسهیلات قرض الحسنه به صورت کوتاه مدت (۳ ساله)	تجاری سازی، کسب فناوری، ثبت اختراع، نمونه سازی و سایر فعالیت های تحقیق و توسعه
فصل ۳، ماده ۱۳	شرکت‌های دانش بنیان	فعالیت‌های مندرج در ماده ۱۲ و فعالیت های قبل از تولید صنعتی	تسهیلات میان مدت (حداکثر ۵ ساله)	تجهیز کارگاه، آماده سازی خط تولید، طراحی صنعتی، انجام آزمون و رفع عیوب، تولید آزمایشی و بازاریابی و بازارسازی
فصل ۳، ماده۱۴	شرکت‌های دانش بنیان	به منظور تولید صنعتی با تأمین قسمتی از هزینه‌های تهیه مکان، خرید و نصب ماشین آلات و تجهیزات	تسهیلات بلند مدت (حداکثر ۵ ساله) با مشارکت حداکثر پنجاه درصدی با بانک‌ها، موسسات مالی و اعتباری یا صندوق های مالی مرتبط و گشایش خطوط اعتباری مشترک	
فصل ۳، ماده۱۵	شرکت‌های دانش بنیان	حمایت از بازارسازی و توسعه	تسهیلات میان مدت (حداکثر ۵	تنها جهت ورود به بازارهای بورس و

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

		بازار کالا و خدمات	ساله) با نرخ ترجیحی	یا بازارهای بین المللی
فصل ۳، ماده۱۶	شرکت‌های دانش بنیان	جهت تامین سرمایه در گردش	تسهیلات با نرخ ترجیحی با مشارکت حداکثر پنجاه درصدی با بانک ها و سایر موسسات و صندوق های مالی	
فصل ۳، ماده۱۷	صندوق ها و موسسات معتبر قانونی در حوزه سرمایه گذاری خطر پذیر	توسعه و حمایت از صنعت سرمایه گذاری خطر پذیر	تسهیلات قرض الحسنه و تسهیلات با نرخ ترجیحی	صرفاً جهت انجام سرمایه گذاری خطر پذیر در شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان
فصل ۳، ماده۱۸	مشتریان محصولات یا خدمات و فناوری‌های شرکت‌های دانش بنیان	توسعه بازار محصولات و خدمات دانش بنیان	تسهیلات با نرخ ترجیحی (فروش اقساطی، لیزینگ و سایر موارد)	
فصل ۳، ماده۱۹	افراد یا بنگاه های فعال اقتصادی و صنعتی	خرید سهام شرکت‌های دانش بنیان	تسهیلات خرید با نرخ ترجیحی	این تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی که سهام مذکور را از صندوق های سرمایه گذاری خطر پذیر یا از طریق بازار فرابورس خریداری نمایند اعطا می‌شود

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

۳-۲-۳-۱-دیگر تسهیلات و حمایت های مالی

ضمانت نامه، بیمه، مالیات و گمرک	متقاضیان مشمول	جهت تامین	میزان تسهیلات	مصادیق و توضیحات
فصل ۴، ماده ۲۲	شرکت‌های دانش بنیان	کسر وثیقه تسهیلات	ارائه خدمات ضمانت نامه اعتباری (تا سقف ۷۰ درصد وثایق)	پرداخت بخشی از هزینه صدور ضمانت نامه و تسهیل روند دریافت آن از طریق عقد قراردادهای همکاری و کارگزاری با ارائه دهندگان ضمانت نامه
فصل ۴، ماده۲۳	شرکت‌های دانش بنیان	ریسک قراردادها و تسهیل شرایط حضور در مناقصه		پرداخت بخشی از هزینه صدور ضمانت نامه و تسهیل روند دریافت، شامل ضمانت نامه شرکت در مناقصه، پیش پرداخت، حسن انجام کار و...
فصل ۴، ماده۲۴	شرکت‌ها و موسسات دانش بنیان	ریسک به کارگیری فناوری های داخلی	ضمانت نامه دانش فنی	پرداخت بخشی از هزینه صدور ضمانت نامه و تسهیل روند دریافت آن با عقد قراردادهای همکاری و کارگزاری
فصل ۴، ماده۲۵	شرکت‌های دانش بنیان	کاهش خطرپذیری محصولات و خدمات	پوشش بیمه ای مناسب	بیمه مرکزی مکلف است پوشش بیمه ای مناسب را در تمام مراحل طراحی، تولید، عرضه و بکارگیری این محصولات و خدمات طراحی و ایجاد نماید.
فصل ۴، ماده۲۶	شرکت‌ها و		به مدت ۱۵ سال	درآمدهای مشمول

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

	موسسات دانش بنیان		و به میزان ۱۰۰ درصد معاف از مالیات	مالیات ابرازی ناشی از قراردادها و فعالیت های تحقیق و توسعه، تجاری سازی و تولید محصولات و خدمات دانش بنیان
فصل ۴، ماده۲۷	شرکت‌های دانش بنیان		معافیت مالیاتی	شامل کمک ها، جوایز و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی مشروط بر اینکه صرف فعالیتهای مرتبط با تحقیق و توسعه یا تجاری سازی شوند
فصل ۴، ماده۲۸	شرکتها و موسسات دانش بنیان		مالیات	هزینه های تحقیق و توسعه، تجاری سازی و سایر هزینه های عملیاتی مرتبط با قراردادها و فعالیت ها به حساب هزینه های مالیاتی قابل قبول موضوع ماده۱۴۸ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب۱۳۸۰/۱۱/۱۰ منظور خواهند شد.
فصل ۴، ماده۲۹	شرکت‌های دانش بنیان		مالیات	سود و کارمزدی که به صندوق، کارگزاران مالی و سایر صندوق‌های توسعه فناوری مجاز پرداخت شده یا تخصیص یافته است، به حساب هزینه های مالیاتی موضوع ماده ۱۴۸ قانون مالیات

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

				های مستقیم منظور خواهند شد.
فصل ۴، ماده ۳۰	شرکتها و موسسات دانش بنیان		معافیت مالیاتی	خدمات مالی و تسهیلاتی صندوق، کارگزاران مالی و سایر صندوق های توسعه فناوری مجاز: کالاهای اهدایی به صورت بلاعوض به شرکت‌های دانش بنیان؛ خدمات تحقیق و توسعه؛ خدمات پشتیبانی تخصصی تجاری سازی موضوع ماده ۴ این آیین نامه.
فصل ۴، ماده ۳۱	شرکتها و موسسات دانش بنیان		معاف از پرداخت عوارض و حقوق گمرکی و سود بازرگانی واردات ماشین آلات و تجهیزات تخصصی مورد نیاز به مدت ۱۵ سال و به میزان ۱۰۰ درصد	(به شرط استمرار شرایط مذکور در ماده ۱ این آیین نامه)
فصل ۴، ماده ۳۲	شرکتها و موسسات دانش بنیان	حمایت از صادرات محصولات و خدمات	معاف از پرداخت هر گونه عوارض وحقوق صادراتی و گمرکی و سپردن پیمان ارزی	
فصل ۴، ماده ۳۳	شرکت‌های دانش بنیان	هزینه های پوشش بیمه ای طراحی،	کمک و یا تسهیلات قرض	ارائه این کمک ها و تسهیلات در چارچوب

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

		تولید، عرضه و مشاوره و بکارگیری فناوری های نو در تولید کالا و خدمات، اجرای قراردادهای تحقیقاتی و فناوری و همچنین تامین ضمانت نامه ها	الحسنه	کمک ها و تسهیلات درنظر گرفته شده در فصول دوم و سوم انجام می گیرد.

فصل هشتم به موارد اولویت دهی به موسسات و شرکت‌های دانش بنیان پرداخته و بیان می‌کند: «شرکت‌های دانش بنیان موضوع این قانون در مناقصات قراردادهای پژوهشی، فناوری و تجاری سازی و عرضه کالاهای دانش بنیان ساخت داخل دستگاه های اجرایی، حائز اولویت می‌باشند». دستگاه اجرایی پس از دریافت تاییدیه صلاحیت شرکت‌های دانش بنیان، امتیاز ارزیابی کیفی و فنی آن‌ها را با ضریب ۱/۲ (۱۲۰ درصد) محاسبه می‌نمایند. برای شرکت‌های مستقر در پارک های علم و فناوری و مناطق ویژه علم و فناوری و مناطق ویژه اقتصادی منتخب با تشخیص وزارت علوم تحقیقات و فناوری تا ضریب ۱/۵ (۱۵۰درصد) قابل افزایش است. همچنین شرکت‌های دانش بنیان موضوع این قانون برای ارائه و فروش محصولات و خدمات دانش بنیان خود در مناقصات دولتی، مشمول تخفیف پنجاه درصد در مبلغ سپرده شرکت در مناقصه می‌شوند. همانطور که ذکر شد هنوز گامهای متعددی تا عملیاتی شدن قانون باقی مانده است، اما به فضل الهی این مراحل نیز با همکاری همه عوامل دخیل در آن، از سیاست گذاران و مجریان تا شرکت‌ها و موسسات دانش بنیان و دیگر ذی نفعان آن نیز طی خواهد شد و زمینه توسعه و پیشرفت پایدار کشور با تکیه بر فناوری‌های نوین مهیا خواهد گردید (اسلامی، ۱۳۹۲؛۹۸).

٤-١-گام های اجرائی حمایت قانونی

مختصری از اهم این اقدامات در ادامه آمده است:

ـ تصویب آئین نامه و اساسنامه در هیئت دولت

ـ تعیین هیئت عامل و مدیرعامل صندوق

ـ تصویب تشکیلات و آئیننامههای مالی و معاملاتی و سایر آئیننامه‌های داخلی صندوق

ـ تامین محل کار و استخدام پرسنل مورد نیاز صندوق

ـ تهیه و تصویب دستورالعمل‌های اجرائی لازم جهت شروع به کار سازمانهای اجرائی ذیربط

ـ تشکیل شبکه کارگزاران فنی و مالی

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

ـ راه اندازی سامانه اطلاعاتی و ارتباطی اجرای قانون در شبکه اینترنت
ـ اعلام اولویتهای تحقیقاتی مورد حمایت قانون فوق توسط شورای عالی علوم تحقیقات و فناوری
ـ آغاز ارزیابی صلاحیت شرکت‌های دانش بنیان
ـ آغاز ارزیابی درخواستهای شرکت‌های دانش بنیان. (حکمت نیا، ۱۳۹۱؛۱۵۵)

در ماده یک آیین نامه، تعریف مشخصی از شرکت‌ها و موسسات مشمول حمایت بیان شده است:« شرکت‌ها وموسسات دانش بنیان مشمول این آئین نامه، شرکت‌ها و یا موسسات خصوصی یا تعاونی هستند که با ایجاد یک کسب و کار دانش محور به منظور تبدیل پایدار دانش به ثروت تشکیل شده و فعالیت‌های اقتصادی آن‌ها مبتنی و همراه با فعالیت های تحقیق و توسعه در زمینه‌های مختلف فناوری‌های نو و پیشرفته بوده و به توسعه اقتصاد دانش محور در جامعه کمک می‌کنند. از جمله مصادیق این فعالیت ها، تجاری سازی نتایج تحقیق و توسعه شامل طراحی، ساخت و عرضه کالا، خدمات و نرم افزار، خلق و توسعه، انتقال و عرضه فناوری، توسعه کاربرد فناوری های پیشرفته و با ارزش افزوده بالا به ویژه در تولید نرم افزارهای مربوطه و نیز مشاوره و خدمات تخصصی و دانشی می باشند». (حکمت نیا، ۱۳۹۱؛۱۵۵)

تبصره ۱ ماده یک، به نقش کلیدی شرکت‌های کوچک و متوسط دانش بنیان در توسعه اقتصاد دانش محور و همچنین ریسک پذیری بالای این شرکت‌ها در دوره شکل گیری، که توسعه و تثبیت آن ها از دغدغه های اصلی قانون حمایت است، اشاره می‌نماید. در تبصره ۵ اشاره شده است که شرکت‌هایی که تاکنون در مراکز رشد و پارک های علم و فناوری پذیرفته شده اند از مصادیق شرکت‌های دانش بنیان هستند.

در ماده ۴، منظور از تجاری سازی با مصادیق آن بیان شده است:« تجاری سازی شامل کلیه فعالیت های مرتبط با شکل گیری و عرضه ی محصول یا خدمت جدید مبتنی برایده ها یا فناوری‌های جدید است. فرآیند تجاری سازی شامل تمامی فرایندهای مرتبط از جمله ثبت اختراع، ارزش گذاری، انتقال و عرضه فناوری، اعطای امتیاز، کسب سایر فناوری‌های مورد نیاز (مکمل) و پرداخت حق الامتیازهای مرتبط، جذب سرمایه و منابع، نمونه سازی، طراحی صنعتی فرآیند یا محصول جدید، انجام آزمون‌ها و دریافت تاییدیه های لازم، تولید آزمایشی، بازار یابی، بازارسازی و رفع عیوب می‌شود». . (حکمت نیا، ۱۳۹۱: ۵۵).

۲-حمایت قانونی از مالکیت فکری به عنوان یک سرمایه گذاری

برای مدیران شرکتهای دانش بنیان، افزایش سهم بازار محصولات شرکت از طریق سرمایه گذاری صحیح ضروری می باشد. سرمایه گذاری در توسعه ی تجهیزات، املاک، تولید، بازاریابی و تحقیقات می‌تواند از طریق توسعه ی زیرساختها و ارتقای بهره وری وضعیت مالی شرکت را به طور قابل ملاحظه ای بهبود بخشد. کسب «مالکیت فکری» نیز می تواند اثر مشابهی داشته باشد. سهم بازار یک شرکت براساس میزان

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

دارایی‌ها، عملکردهای تجاری و پیش‌بینی‌ها از منافع آتی، ارزیابی می‌شود. برای اکثر شرکتهای دانش بنیان، پیشبینی سود آینده ی شرکت به طور قابل توجهی می‌تواند متأثر از تحصیل اختراعات کلیدی باشد. مثالهای زیادی از شرکتهای دانش بنیان وجود دارد که ارزش تجاری آنها یک شبه در نتیجه ی به دست آوردن گواهینامه های ثبت اختراع مهمی در زمینه ی فناوریهای کلیدی، افزایش پیدا کرده است. به طور مشابه، یک علامت تجاری مشتری پسند نیز می‌تواند ارزش تجاری شرکت را افزایش دهد و به طور حتم موجب افزایش جذابیت محصولات و خدمات شرکت شما در میان مشتریان شود. از اینرو، سرمایه گذاری برای توسعه ی یک دارایی فکری مناسب بسیار بهتر از یک عمل تدافعی در مقابل رقیبان بالقوه است. بنابراین سرمایه گذاری در دارایی های فکری روشی مؤثر برای ارتقای ارزش شرکت و بهبود دهنده ی سودآوری شرکت در آینده خواهد بود (هگل، ۱۳۸۸؛۵۲).

۱-۲-آگاهی ارزش داراییهای فکری حقوق مالکیت فکری برای شرکت

با کسب حمایت قانونی از مالکیت فکری هرچند برای یک مدت محدود، این مالکیت به مثابه یک مالکیت خصوصی و انحصاری برای شرکت خواهد بود. بنابراین کسب حمایت قانونی از دارایی‌های فکری موجب می‌شود تا یک شرکت دانش بنیان، مدعی مالکیت انحصاری داراییهای فکری باشد و از حداکثر پتانسیل این دارایی‌ها بهره مند شود. به طور خلاصه، وجود حمایتهای قانونی از مالکیت فکری موجب مشهودتر شدن دارایی های ناملموس خواهد شد، به طوری که اغلب این دارایی‌ها می‌توانند در محیط بازار مورد تجارت قرار گیرند (حکمت نیا، ۱۳۹۱؛۱۵۵).

۲-۲-حسابرسی مالکیت فکری در شرکتهای دانش بنیان

استفاده و اجرای یک حسابرسی کارآمد مالکیت فکری، روش مناسبی برای تبدیل پتانسیل های بالقوه دارایی‌های فکری به سرمایه ی واقعی است. عموماً این کار باید توسط حسابرسان خبره انجام گیرد، ولی یک حسابرس معمولی نیز می‌تواند این نوع حسابرسی خاص را انجام دهد. این موضوع مستلزم شناسایی، پایش و ارزیابی دارایی‌های فکری شرکت است تا از این طریق مطمئن شوند که دارایی‌های فکری رو به افزایش است. با چنین اقدامی، زمانی شرکت دانش بنیان توانایی اتخاذ تصمیمات آگاهانه تری را خواهد داشت که دارای موارد زیر باشد: (هگل، ۱۳۸۸؛۵۳)

۱-۲-۲- اکتساب داراییهای فکری

شناخت صحیح داراییهای فکری شرکت دانش بنیان و نیز ارزیابی دقیق آن، مدیران را در تصمیم‌گیری‌های کلیدی شرکت کمک خواهد نمود. به عبارتی چنین ارزیابی موجب می‌شود تا انواع حقوق مالکیت فکری

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

مورد نیاز را کسب نموده، آنرا حفظ کنید و بداند که دارایی‌های فکری شرکت چگونه مدیریت شود. (حکمت نیا، ۱۵۸؛۱۳۹۱)

۲-۲-۲-یکپارچه سازی و تملک

شناسایی دقیق انواع داراییهای فکری موجود شرکت می‌تواند منجر به افزایش قابل ملاحظه ای در ارزش شرکت شود. به این دلیلی است که سرمایه گذاران یک شرکت بر اساس انتظارات خود از سود آتی که ممکن است تا حد قابل توجهی مبتنی بر بهره برداری از حقوق مالکیت فکری باشد یک شرکت را ارزیابی می‌کنند. (اسلامی، ۲۸؛۱۳۹۲)

۳-۲-۲-لیسانس دهی

یک شرکت دانش بنیان با استفاده از لیسانس دهی حقوق مالکیت فکری خود به اشخاص ثالث، می‌تواند نقدینگی خود را افزایش دهد. یک حسابرس خوب مالکیت فکری قادر است تا با ارزیابی دقیق دارایی‌های فکری شرکت، موجب کسب حداکثری سود حاصل از قراردادهای لیسانس شود. بنابراین چنین درآمدهایی موجب افزایش سهم بازار شرکت دانش بنیان می‌شود.

٤-۲-۲-وثیقه ی تضمین (وجه التزام)

یک سبد دارایی‌های فکری (مانند گواهینامه‌های ثبت اختراع و گواهینامه‌های نرم افزار) که خوب مدیریت شده باشند، می‌تواند به عنوان یک وثیقه یا تضمین برای شرکت محسوب شود. در چنین مواردی، تأمین کننده ی تسهیلات مالی مانند بانکها و صندوقها از سبد داراییهای فکری شرکت به عنوان معیار اطمینان بخشی برای تأمین اعتبار جدید استفاده خواهند نمود. (اسلامی، ۲۸؛۱۳۹۲)

٥-۲-۲-اقدامات اجرایی

درک صحیح ارزش داراییهای فکری شرکت، افراد را در اتخاذ تصمیم‌های راهبردی از جمله اقدامات لازم در مقابل تجاوز به حقوق مالکیت فکری شرکت کمک خواهد نمود. (اسلامی، ۲۸؛۱۳۹۲)

٦-۲-۲-کاهش هزینه‌های شرکت

اگر دارایی‌های فکری شرکت به خوبی مدیریت شود، شرکت می تواند دارایی های فکری منسوخ شده را شناسایی نماید و از طرف دیگر می‌تواند از تجاوز به حقوق مالکیت فکری افراد دیگر نیز بپرهیزد. از این رو بدون شک مدیریت صحیح داراییهای فکری شرکت منجر به کاهش هزینه‌های آن خواهد شد. در نهایت، فرهنگ‌سازی برای مدیریت و توسعه ی داراییهای فکری و بهره برداری استراتژیک از این

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

دارایی‌ها، می‌تواند درآمدهای شرکت را افزایش داده و سبب بهبود موقعیت اقتصادی نسبت به رقبا در بازارهای هدف شود و در نتیجه موجب افزایش سهم بازار شرکت خواهد شد (هگل، ۱۳۸۸؛۵۹).

۳-بحث و نتیجه گیری:

امروزه دارایی‌ها بصورت دارایی های پولی، فیزیکی و فکری دسته بندی می‌شود. در هزاره جدید حمایت قانونی از مالکیت دارایی‌های فکری در حال تبدیل شدن به یک عامل محوری برای شرکت‌های دانش بنیان قلمداد می‌شود. حمایت از حقوق مالکیت فکری بر مبنای ماهیت مورد حمایت به دو دسته «مالکیت معنوی» و «مالکیت مادی» تقسیم بندی می‌شود. مالکیت معنوی، مالک خود را قادر می‌سازد تا جهت حفاظت از مالکیت خود، اقدامات خاصی را اتخاذ کند. به آن دسته از مالکیت‌ها که جنبه بهره‌برداری مالی و منفعت تجاری را شامل می‌شود «مالکیت مادی» گفته می‌شود. همچنین این حقوق مالکیت فکری بر مبنای مصادیق مورد حمایت به دو بخش عمده «مالکیت ادبی ـ هنری» و «مالکیت صنعتی» تقسیم می‌شود. هدف از مالکیت ادبی و هنری، حمایت و حفاظت از آثار ادبی، هنری و علمی می‌باشد. مالکیت صنعتی از اختراعات، علائم تجاری، طرح های صنعتی، نشان مبدا جغرافیایی، مدل‌های مصرفی، مدارهای یکپارچه، اسرار تجاری و گونه های جدید گیاهی حمایت می کند.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

فهرست منابع و مآخذ

[۱] اسلامی، ش. مجموعه قوانین مالکیت‌های فکری. تهران، انتشارات مجد، ۱۳۹۲.

[۲] آیتی، ح. حقوق آفرینش‌های فکری با تأکید بر حقوق آفرینش‌های ادبی و هنری، تهران، نشر حقوقدانان، ۱۳۷۵.

[۳] حکمت نیا، م. ۱۳۹۱، مبانی مالکیت فکری. سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، تهران، چاپ دوم،

4. Bently, Lionel and Brad Sherman, Intellectual Property, Patents, Copyright, Trademark, Allied Rights, Third edition, London, 2010

5. D. Norhaus, William, Invention, Growth and Welfare: A theoretical treatment of technological change, Cambridge, M. I. T. Press, 2011

6. Haight Farley, Christine; Protection Copyright: is Intellectual Property the Answer?, American university-washington college of Law , 2009

[۷] زاهدی، م. گزارش همایش بین منطقه‌ای سازمان جهانی مالکیت اخلاقی در خصوص حمایت از دانش سنتی، سخنرانی در دانشکده حقوق دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۹۴.

[۸] علمخواه ح، شجاع، ج، راهنمای مدیریت مالکیت فکری برای کسب و کارهای دانش بنیان، چاپ دوم، ناشر موسسه دارایی‌های فکری و فناوری مدرس، ۱۳۹۳.

[۹] کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی، اصول مالکیت، تهران، دادگستری، ۱۳۹۱.

10. Hart, Tina & Linda Fazzani; Intellectuall Property Law, American university-washington college of Law , 2004

[۱۱] هگل، گئورک ویلهلم فریدریش. عناصر فلسفه حق، ترجمه مهبد ایرانی طلب، چاپ اول، تهران، انتشارات پروین. ۱۳۸۸.

12. The term “mechanical reproduction” was commonly used at the beginning of the twentieth century to include all means of sound recording available at that time .

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]